

Ryszard Nycz

O metaforze

Biuletyn Polonistyczny 23/4 (78), 67-71

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przeistoczenia (które obecne jest w dziele Słowackiego) z koncepcjami terapeutycznymi współczesnej psychiatrii. - T. B e d y ń s k i natomiast próbował wykazać istnienie wpływów filozofii hinduskiej w mistycznej twórczości Słowackiego, dopatrując się jej elementów już w przedmystycznych dziełach poety ("Godzina myśli"). - L. Ś w i r a poruszyła sprawę, czy dialog Słowackiego z przeszłością można interpretować w kategoriach genologicznych - omawiając przy tym "Wacława" w kontekście "Marii" Malczewskiego. - Wreszcie Z. W ó j c i c k a przedstawiła interpretację "Uspokojenia", wykazując "nietypowość" tego utworu na tle innych dzieł mistycznych.

*

Obrady sympozjum, które miały w przeważającej mierze charakter "mówiony", zostały w całości zarejestrowane na taśmie magnetofonowej, która posłuży za podstawę opracowania publikacji na temat twórczości Słowackiego w okresie mistycznym.

Mgr Marta Zielińska

O METAFORZE

Sprawozdanie z konferencji naukowej

W dniach od 17 do 19 grudnia 1979 r. odbyła się w Warszawie konferencja na temat metafory, zorganizowana przez Pracownię Poetyki Historycznej IBL PAN. W czternastu wygłoszonych referatach podjęto - a potem, w dyskusji, szczegółowo i krytycznie omówiono - różnorodne kwestie z zakresu historii i teorii metafory. Można sądzić, iż dadzą się one zasadnie zgrupować w trzy zespoły zagadnień, koncentrujących się, po pierwsze, na

problematyce historii teorii metafory bądź próbach praktycznego sprawdzenia wybranej koncepcji; po wtóre, na historycznoliterackiej interpretacji konkretnych zjawisk metaforycznych; po trzecie wreszcie, na teoretyczno-interpretacyjnych dociekaniach badawczych zmierzających do nowych, trafniejszych problematyzacji tego - wymykającego się, jak dotychczas, jednoznacznym definicjom - przedmiotu.

1. W "Uwagach o budowie i semantyce metafory" H. M a r k i e w i c z (UJ) dokonał próby systematyzacji najważniejszych koncepcji: teorii porównawczej, substytucyjnej oraz interakcyjnej. Refleksja nad możliwymi ujęciami, jak i zasadniczymi typami przekształceń metaforycznych, doprowadziła prelegenta do następującej ogólnej definicji: "metafora to wyrażenie, które w znaczeniu właściwym powodowałoby niespójność semantyczną (naruszenie izotopii) tekstu, jest jednak motywowane polem wspólnoty semicznej z wyrażeniem, które ekwiwalentyzuje (metafora konfrontacyjna) lub składniowo zastępuje (metafora ewokacyjna)". - J. J a p o l a (KUL) w referacie "Metafora a teoria aktów mowy" skoncentrował się na prezentacji poglądów głównych przedstawicieli anglosaskiej filozofii analitycznej rozwijających problematykę aktów mowy (J.L. Austin, J.R. Searle). Wskazując na obiecujące zastosowania tej teorii w badaniach nad literaturą (R. Ohmann), a w szczególności nad metaforą jako specyficznym aktem mowy (D. Magg), referent zarysował program dalszych badań nad metaforą, prowadzonych zgodnie z omówioną koncepcją. - R. T o k a r s k i (UMCS) w "Uwagach o semantycznych mechanizmach zmian metaforycznych" postawił sobie za cel nakreślenie ogólnego modelu semantycznego takiego typu metafor, które "można sprowadzić do formuły S jest P". Referent posłużył się w tym celu przykładami metafor dopełniaczowych oraz metodą analizy semantyczno-semowej. - T. D o b r z y Ń s k a (IBL) omówiła "Antyczne

wątki myślenia o metaforze w pismach staropolskich". Wychodząc od ogólnej teorii tropów, przejawiającej się w świadomości literackiej epoki, badaczka przedstawiła kanon zagadnień podjętych przez renesans po antyku, a następnie jego przewartościowanie, zachodzące na przełomie renesansu i baroku. - B. O t w i n o w s k a (IBL) w referacie pt. "Homo metaphoricus w teorii twórczości XVII wieku" skupiła swoje zainteresowanie na dwóch kręgach zagadnień: związanych z pojmowaniem metafory jako elementu mowy i stylu oraz jako specyficznego rodzaju myślenia (aktywizacji postawy poznawczej).

2. W referacie "O irradiacji metaforycznej" T. S k u b a l a n k a (UMCS) próbowała znaleźć odpowiedź na pytanie, "czy można w sposób naukowy opisywać poetyckie nastroje?". Interpretacja przykładowych utworów nastrojowej liryki młodopolskiej posłużyła tu autorce do bliższej charakterystyki irradiacji metaforycznej (kontekstowej, tekstowej i pozatekstowej). - W wypowiedzi "O metaforze w liryce młodopolskiej" M. S t a l a (UJ) przedstawił sosobliwe znamiona modernistycznego procesu metaforyzacyjnego, pokazując w konsekwencji, w jaki sposób młodopolska refleksja o metaforze została wchłonięta przez ogólniejszą problematykę, zaś pytanie o metaforę stało się pytaniem antropologicznym i epistemologicznym. - H. P u s t k o w s k i (UŁ) w referacie "Współczesna poezja polska wobec »przestrzennej retoryki społecznej«" omówił główne zasady generowania tekstu poetyckiego z zespołu klisz werbalnych i zwrotów frazeologicznych współczesnej polszczyzny. - B. F a l ę c k a (IBL) na przykładach zinterpretowanych utworów J.A. Morsztyna i D. Naborowskiego zaprezentowała główne cechy i artystyczne walory kunsztownej sztuki słowa w referacie zatytułowanym "Poeta jako twórca metafor. Z zagadnień polskiej poezji kunsztownej XVII wieku".

3. A. O k o p i e ń - S ł a w i ń s k a (IBL) mówiła o "Metaforze bez granic". Wskazując, z jednej strony - na trudności skutecznego zastosowania, nieprzystawalność tradycyjnych teorii metafory do współczesnej poezji, z drugiej zaś - na uniwersalność samego zjawiska, powszechnie występującego w najrozmaitszych typach wypowiedzi, prelegentka zarysowała odmienny sposób ujęcia tego problemu, zgodny z założeniami teorii komunikacji literackiej. - E. B a l c e r z a n (UAM) zanalizował w referacie "Metafora a interpretacja" szczególne związki łączące pozornie niewspółmierne procesy metaforyzacji i interpretacji, dowodząc w rezultacie, że porządek czynności interpretacyjnych jest odwróceniem porządku metaforyzacyjnego, a interpretacja - metaforą à rebours. - M. G ł o w i ń s k i (IBL) w wypowiedzi "Metafora i konteksty" omówił w perspektywie odbioru (czytania metafory) alternatywne ujęcia metafory, z których pierwsze, traktując ją jako językowe odstępstwo, umotywowane i zinstytucjonalizowane w ramach systemu, neutralizuje rolę kontekstu, gdy tymczasem drugie właśnie w aktywnym oddziaływaniu tekstu i kontekstu widzi postawę kształtowania nowych, metaforycznych znaczeń słowa. - M. P o r ę b s k i (UJ)zastanawiając się, "Czy metaforę można zobaczyć?", podjął problem plastycznych ekwiwalentów językowego procesu metaforyzacyjnego, jak również interpretacji metaforycznej dzieł malarskich na przykładzie lektury portretu gen. Dembińskiego, pędzla H. Rodakowskiego, oraz "Znaku" A. Grottgera. - J. F r a n k o w s k i przedstawił problem "Metafory w Biblii", skupiając uwagę kolejno na trzech kręgach zagadnień: sposobów badawczego podejścia do metafory w Biblii; rozumienia metafory w związku z religijnym charakterem Pisma św.; interpretacji konkretnych, przykła-

dowo z Biblii wybranych poszczególnych metafor, jak i całych szeregów metaforycznych.

Mgr Ryszard Nycz

XIX KONFERENCJA TEORETYCZNO LITERACKA
„AUTOR — PODMIOT LITERACKI — BOHATER”

Gołun, 25 lutego — 1 marca 1980

Odbywające się w Gołuniu k/Kościierzyny XIX Konferencja Teoretycznoliteracka nt. "Autor - podmiot literacki - bohater", zorganizowana przez Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego (w 10-lecie istnienia Uniwersytetu) oraz IBL PAN, zgromadziła - zarówno wśród referentów, jak słuchaczy - przedstawicieli większości ośrodków uniwersyteckich.

Intencją organizatorów było ponowne wzbudzenie zainteresowania dla opisów, wyjaśnień i problematykacji psychologicznych w badaniach literackich (w szczególności - inspirowanych klasyczną psychoanalizą). Niewielu jednak referentów podjęło wprost to wyzwanie: większość usiłowała raczej - w sposób doskonalszy niż w czasach przełomu antypsychologistycznego - określać problematykę autora, podmiotu i postaci literackiej jako kreacji przede wszystkim tekstowych. Mimo więc, że propozycja organizatorów została podjęta niejako negatywnie, ponowne rozpatrzenie zagadnień, zdawałoby się przebrzmiałych, nabrało płodnego charakteru.

Konferencję rozpoczęła A. O k o p i e Ń - S ł a w i Ń s k a (IBL) referatem "Semantyka literackiego »ja«. »Ja« przedstawione wobec »ja« twórcy". Autorka prowadziła wywód o